

R O M Â N I A
ÎN ALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
Secția I civilă

Decizia nr. 3106/2014

Pronunțată în ședință publică, astăzi, 12 noiembrie 2014.

Asupra cauzei de față, deliberând, constată următoarele:

Prin sentința civilă nr. 1159 din 11 aprilie 2013 Tribunalul Iași a admis în parte cererea formulată de reclamantul C.A.C., în contradictoriu cu pârâții M.C. și SC D.P.I. SRL București, prin administrator judiciar Casa de Insolvență M. IPURL Iași. A obligat pârâții, în solidar, la plata sumei de 4.000 RON, daune morale, către reclamant.

A obligat pârâții la publicarea, pe cheltuială proprie, în ediția tipărită și în ediția on-line a ziarului „B.Z.I.”, a hotărârii judecătorești. A obligat pârâții la plata sumei de 500 RON cheltuieli de judecată (onorariu avocat redus).

Pentru a pronunța această sentință, tribunalul a reținut, pe situația de fapt, că în perioada 31 ianuarie 2012 - 13 februarie 2012 în cotidianul „B.Z.I.” a fost publicată o serie de 9 articole semnate de pârâțul C.M., toate având ca subiect presupuse fapte de corupție ale reclamantului. Șapte dintre aceste articole sunt însoțite și de fotografia reclamantului.

S-a constatat că titlurile articolelor publicate în perioada 31 ianuarie 2012 - 13 februarie 2012 în cotidianul „B.Z.I.” sunt următoarele: „Aici se ascund șpagile de la Spitalul P.” însoțit de fotografia reclamantului (publicat la data de 31 ianuarie 2012); „Agenția de Integritate descinde la Spitalul P.” însoțit de fotografia reclamantului (publicat la data de 1 februarie 2012); „Privatizare cu șpagă la Spitalul P.” însoțit de fotografia reclamantului (publicat la data de 2 februarie 2012); „Incredibil”: 500.000 de euro găsiți în buzunarul directorului Spitalului P.” însoțit de fotografia reclamantului (publicat la data de 6 februarie 2012); „Căpușele corupte de la Spitalul P.: Afacerea V.” însoțit de fotografia reclamantului (publicat la data de 7 februarie 2012); „Cea mai mare șpagă luată vreodată la Iași: 78 de miliarde” alăturat imaginii reclamantului (publicat la data de 9 februarie 2012); „Medicul fătălău de la Spitalul P.” însoțit de fotografia reclamantului (publicat la data de 10 februarie 2012); „Secretarul de stat V.C.: Nu mă interesează ce se întâmplă la Spitalul P.” (publicat la data de 11 februarie 2012); „Avocat plătit din bani publici să-l scape de D.N.A. pe un director” (publicat la data de 13 februarie 2012).

Tribunalul a reținut că acuzațiile aduse reclamantului, prin articolele anterior menționate, vizează lipsa justificării veniturilor cu care reclamantul ar fi achiziționat două imobile și faptul că veniturile reclamantului sunt obținute nelegal, din „mită” luată de la firmele de prestări servicii medicale cu care spitalul are încheiate contracte, ce ar fi fost perfectate prin eludarea prevederilor legale.

Instanța a considerat că nu se impune redarea strictă a conținutului fiecărui articol, maniera de exprimare ziaristică oglindită și în titlurile celor nouă articole, ce a fost redată în motivarea cererii de chemare în judecată, fiind cea cuprinsă, în fapt, în articole. Situația de fapt pe care tribunalul a avut a o sancționa, este cea susținută de reclamant (relativ la cuprinsul articolelor) și necontestată de pârâți.

În drept, prima instanță a reținut că raportul juridic litigios urmează a fi dezlegat în raport cu prevederile Noului C. civ. (intrat în vigoare la 01 octombrie 2011), întrucât art. 103 din Legea nr. 71/2011 prevede că răspunderea pentru faptele ilicite cauzatoare de prejudicii - invocată ca temei al cererii deduse judecătii - este guvernată de legea în vigoare la momentul săvârșirii faptei ilicite. Or, faptele pretinse a avea caracter ilicit au fost săvârșite după data intrării în vigoare a Noului C. civ., respectiv la datele 31 ianuarie 2012, 01 februarie 2012, 02 februarie 2012, 06 februarie 2012, 07 februarie 2012, 09 februarie 2012, 10 februarie 2012, 11 februarie 2012, 13 februarie 2012 (data publicării fiecărui articol în cotidianul „B.Z.I.”)

S-a constatat că, pentru a se angaja răspunderea pentru fapta proprie, trebuie îndeplinite următoarele condiții: existența unui prejudiciu, existența unei fapte ilicite, raportul de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu și vinovăția celui ce a cauzat prejudiciul. Iar, pentru angajarea răspunderii pentru fapta altuia, respectiv a comitentului pentru fapta prepusului său, mai este necesară întrunirea a altor două condiții și anume, existența raportului de prepușenie și săvârșirea faptei prejudiciabile în funcția încredințată.

Tribunalul a reținut că art. 1.357 Noul C. civ. prevede că cel care cauzează altuia un prejudiciu printr-o faptă ilicită, săvârșită cu vinovăție, este obligat să îl repare. Autorul prejudiciului răspunde pentru cea mai ușoară culpă”.

De asemenea, art. 1.373 Noul C. civ. prevede: „Comitentul este obligat să repare prejudiciul cauzat de prepușii săi ori de câte ori fapta săvârșită de aceștia are legătură cu atribuțiile sau cu scopul funcțiilor încredințate.”

Totodată, s-a reținut că, alături de dispozițiile C. civ. trebuie avute în vedere, în analiza caracterului ilicit al faptei pârâților și dispozițiile Constituției, ale Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, jurisprudența Curții europene, precum și dispozițiile Declarației Universale a Drepturilor Omului, ce fac parte din dreptul intern.

În acest context, s-a analizat în ce măsură libertatea de exprimare a ziaristului (respectiv, a pârâtului M.C.) și de informare a publicului, garantată de art. 10 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului, de art. 30 din Constituție și de art. 70 C. civ. vine în contradicție cu dreptul la viață privată și de familie, garantat de art. 8 din Convenție, de art. 26 din Constituție și de art. 71 și următoarele C. civ.

Astfel, s-a constatat că art. 30 din Constituția României reglementează, incluzându-l în categoria drepturilor fundamentale, dreptul la liberă exprimare, enunțând atributele esențiale ale libertății de exprimare și limitele exercitării acestui drept; printre limitele exercitării, sunt prevăzute protecția demnității, a onoarei, a vieții particulare a persoanei și a dreptului la propria imagine.

Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștința publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii, potrivit art. 30 alin. (8) din Constituție.

S-a făcut referire, pentru incidența la speță, la art. 10 din Convenția europeană a drepturilor omului, conform căruia orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare, adică la libertatea de opinie și libertatea de a primi sau de a comunica informații ori idei, fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere, dar și că exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare într-o societate democratică.

Cu trimitere la jurisprudența instanței europene, s-a arătat că presa trebuie să-și poată exercita rolul său indispensabil de „câine de pază” al democrației, dar că, deși presei îi revine sarcina de a comunica informații și idei cu privire la chestiunile de interes public, ce corespund dreptului publicului de a fi informat, în același timp, presa nu trebuie să depășească anumite limite.

Astfel, din perspectiva art. 75 C. civ. și a jurisprudenței C.E.D.O., tribunalul a analizat dacă ingerința în dreptul la liberă exprimare al pârâtului este prevăzută de o lege accesibilă și previzibilă, urmărește un scop legitim, este necesară într-o societate democratică și dacă îndeplinește condiția proporționalității.

În acest context, s-a reținut că se impun analizei: tipul de discurs, calitatea părților, persoana lezată, calitatea reclamantului de persoană publică și natura alegațiilor făcute, pentru a se stabili dacă acestea reprezintă judecăți de valoare sau dacă prin intermediul afirmațiilor făcute ziaristul a imputat fapte .

Aceasta, întrucât în jurisprudența Curții europene se face distincția între fapte și judecăți de valoare, statuându-se că primele se pot dovedi, însă următoarele nu-și pot demonstra exactitatea. Pentru judecățile de valoare, această cerință este irealizabilă și aduce atingere libertății de opinie, element fundamental al dreptului asigurat de art. 10. De asemenea, s-a statuat că faptul de a acuza anumite persoane implică obligația de a furniza o bază reală suficientă și că inclusiv o judecată de valoare se poate dovedi excesivă dacă este lipsită total de o bază reală (cauza Cumpănă și Mazăre împotriva României - hotărârea din 17 decembrie 2004).

Tribunalul a apreciat că în cauză, ansamblul probelor administrate relevă exercitarea dreptului pârâtului la liberă exprimare în mod abuziv.

Astfel, jurnalistul pârât M.C. l-a plasat pe reclamant, fără să existe un suport real factual, în postura de infractor vinovat de săvârșirea unor fapte penale grave expres indicate de autor, respectiv luare de mită, conflict de interese, fals în declarații.

Aceste afirmații, care privesc fapte (iar nu judecăți de valoare) au o gravitate extremă, afectând reputația reclamantului, prin crearea unei imagini eronate în ochii publicului și, prin urmare, ar fi trebuit fundamentate pe o bază factuală precisă, fiabilă, solidă. Or, o astfel de bază factuală nu a fost dovedită în cauză, ceea ce a condus la concluzia că pârâtul a construit afirmații lipsite de suport probator, cu intenție calomnioasă la adresa reclamantului. Astfel, pârâtul a probat doar faptul că reclamantul a fost sancționat contravențional la 19 octombrie 2012, cu 500 RON amendă pentru nedepunerea declarației de avere după data începerii activității de șef de secție și faptul că se află în prezent, în faza actelor

premergătoare, o anchetă demarată de D.N.A. - Serviciul Teritorial Iași la Spitalul P., însă informațiile nu sunt publice în acest stadiu al cercetărilor.

Dacă unele exagerări sunt permise ziaristilor, mai ales în exprimarea unor judecăți de valoare, iar anumite accente ale articolelor publicate în luna februarie 2012 cu privire la persoana reclamantului ar putea fi încadrate în categoria unor astfel de exagerări permise, nu același lucru se poate retine despre afirmarea unor fapte, prezentate ca fiind certe și care nu sunt dovedite.

Tribunalul a constatat că articolele incriminate conțineau atât judecăți de valoare dar și afirmații directe, privind fapte penale grave, intenționându-se să se transmită opiniei publice un mesaj neechivoc și anume, că reclamantul a folosit banii publici în interes personal, că a săvârșit infracțiunile de luare de mită, fals în declarații, conflict de interese.

Tribunalul a reținut totodată, că afirmațiile extrem de grave, de serioase vizându-l pe reclamant impuneau diligențe speciale din partea autorului articolelor, în verificarea adevărului declarațiilor factuale și că specificul cotidianului „B.Z.I.” este de informare, nu de pamflet, publicul având expectanța justificată ca informațiile cuprinse în acesta să fie conforme cu realitatea, să exprime adevărul.

Ca atare, s-a considerat că afirmațiile ziaristului au depășit limitele acceptabile și că nu există un raport de proporționalitate rezonabil între interesele concurente implicate, articolele respective constituindu-se într-o campanie de defăimare a reclamantului, care nu este protejată de dreptul constituțional la libertatea de exprimare și nici de art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Prin urmare, fapta pârâtului este ilicită fiind săvârșită în exercitarea abuzivă a dreptului subiectiv la liberă exprimare, depășind, în contextul dat, limitele criticii admisibile și aducând reclamantului un prejudiciu moral constând în lezarea onoarei, demnității, reputației, suferințe de ordin psihic și atingeri ale vieții private, fiindu-i știrbită imaginea la locul de muncă, în mediul profesional, în familie și în general, în societate.

Cât privește echivalentul valoric al daunelor morale s-a reținut că acestea nu sunt susceptibile de comensurare bănească, obiectul prejudiciului, dreptul subiectiv vătămat fiind o valoare inestimabilă, dar că imposibilitatea evaluării în bani a prejudiciului moral nu implică și imposibilitatea stabilirii cuantumului indemnizației de reparare.

Față de dispozițiile art. 253 C. civ., care reglementează mijloacele de apărare a drepturilor nepatrimoniale și a căror incidență la speță s-a reținut, au fost obligați pârâții la publicarea, pe cheltuială proprie, în ediția tipărită și în ediția online a ziarului „B.Z.I.”, a hotărârii.

De asemenea, constatând că articolele publicate și-au produs efectele cu mult timp în urmă, iar publicarea prezentei hotărâri, după trecerea unei perioade îndelungate, nu se mai poate constitui într-o reparație integrală a prejudiciului moral suferit, așa încât acesta este susceptibil și de o reparație pecuniară, comensurată la nivelul sumei de 4000 RON (cererea reclamantului privind acordarea sumei totale de 1.000.000 RON daune morale, fiind apreciată de instanță a constitui un izvor de îmbogățire fără just teme).

S-a dispus obligarea, în solidar, a celor doi pârâți, instanța constatând că sunt îndeplinite și condițiile art. 1373 C. civ. referitoare la răspunderea comitentului pentru fapta prepusului (pârâta, persoană juridică, în calitate de editor al ziarului „B.Z.I.” necontestând nici existența raportului de prepușenie între aceasta și numitul C.M. și nici săvârșirea de către acesta a faptei în funcția încredințată).

Împotriva acestei sentințe a declarat apel pârâtul M.C. susținând că hotărârea este nelegală și netemeinică.

În dezvoltarea motivelor, s-a arătat că prima instanță a admis în parte pretențiile formulate de reclamant pe considerentul că „exercitarea libertății de exprimare a pârâtului M.C. a depășit, în contextul dat, limitele criticii admisibile”, că „fapta pârâtului este ilicită fiind săvârșită în exercitarea abuzivă a dreptului subiectiv la liberă exprimare garantat de art. 10 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului”, întrucât faptele imputate reclamantului în cuprinsul celor 9 articole de presă „ar fi trebuit fundamentate pe o bază factuală precisă, fiabilă, solidă, or, o astfel de bază factuală nu a fost dovedită să existe în cauză, ceea ce conduce la concluzia că jurnalistul pârât a construit afirmații fără suport probator, cu intenție calomnioasă la adresa reclamantului”.

S-a susținut că raționamentul instanței a avut la bază o evaluare sumară și incompletă a probelor administrate în apărare, reținând cu titlu de dovezi în susținerea judecăților de valoare formulate în articolele publicate, doar două dintre înscrisurile depuse în cauză (sanționarea contravențională a reclamantului pentru nedeplinirea declarației de avere și efectuarea de acte premergătoare într-o anchetă demarată de D.N.A. - Serviciul Teritorial Iași împotriva persoanei reclamantului), fără nicio referire la celelalte înscrisuri și la interogatoriul administrat reclamantului.

În schimb, instanța nu a acordat nicio atenție contractelor ce atestă faptul că reclamantul a cumpărat de la familia F. bunuri imobile de o valoare apreciabilă, deși acesta a negat existența lor în răspunsul la interogatoriu, împrejurare de natură să trezească îndoieli cu privire la scopul acestor tranzacții și la proveniența veniturilor cu care au fost achiziționate.

De asemenea, numărul extrem de mare de convenții civile încheiate în nume propriu de către reclamant cu diverse firme private din domeniul medical și farmaceutic, imposibil de transpus în prestații efective datorită volumului de timp ce depășește posibilitățile unui singur om, dovedesc existența unor relații de afaceri între reclamant și aceste firme ce-l plasează pe acesta într-un conflict evident de interese cu Spitalul Clinic P., conflict ce a fost constatat ulterior soluționării cauzei de către autoritatea abilitată în domeniu.

S-a arătat că libertatea de exprimare, consacrată de art. 10 din Convenția Europeană, ocupă un loc aparte printre drepturile garantate de aceasta, ea stând la baza noțiunii de „societate democratică” ce sintetizează sistemul de valori pe care este clădită Convenția, iar această importanță a fost subliniată în mod constant în jurisprudența instanței de contencios european.

De asemenea, parag. 2 al art. 10 din Convenție permite statelor să aducă limitări formelor de manifestare a libertății de exprimare, cu condiția să respecte cerințele impuse de Convenție pentru valabilitatea acestora, orice atingere adusă de autoritățile publice exercițiului libertății de exprimare, sub forma unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni, constituind o ingerință în dreptul consacrat de art. 10.

În speță, faptele și situațiile expuse în cuprinsul celor nouă articole de presă nu se pot încadra în definiția faptei ilicite, nefiind vorba despre un atac personal lipsit de orice bază factuală și săvârșit cu rea credință. Dimpotrivă, analizând articolele în cauză se poate lesne observa că acestea nu conțin acuzații gratuite de vinovăție, ci afirmarea unor bănuieli și suspiciuni legate de modul în care este gestionat și cheltuit banul public, demers care se înscrie în rolul indispensabil de „câine de pază” al societății pe care îl joacă presa în orice democrație și care îi permite să recurgă la o oarecare doză de exagerare și chiar de provocare în comunicarea informațiilor și ideilor privitoare la probleme de interes general.

Apelul a fost respins ca nefondat prin decizia nr. 139 din 20 mai 2014 a Curții de Apel Iași, secția civilă.

Pentru a decide astfel, instanța de apel a constatat că reglementarea libertății de exprimare, a condițiilor de exercitare a acesteia este cuprinsă atât în norme interne, cât și în norme internaționale ratificate sau adoptate de Statul Român, norme care au întemeiat în bună măsură apărările părților litigante și care au fost dezvoltate pe larg de instanța de fond, respectiv art. 31 alin. (4) din Constituția României, art. 10 parag. 1 și 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Totodată, Curtea a reținut că aplicarea art. 10 al Convenției Europene poate fi evaluată în relație și cu alte instrumente internaționale relevante privind protecția libertății de exprimare, în special art. 19 al Pactului Internațional privind Drepturile Civile și Politice (19 decembrie 1966).

De asemenea, rezoluția nr. 1003/1993 privind etica ziaristică a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, adoptată de România prin H.G. nr. 25/1994, dezvoltă principiile care trebuie să guverneze modul de funcționare a ziaristicii, al cărei rol în societate este legat, în special, de imperativul absolut al corectitudinii, în cazul știrilor, și al onestității, în cazul opiniilor, potrivit art. 13 al Rezoluției.

S-a constatat că în mod corect instanța de fond a avut în vedere, la soluționarea cauzei, jurisprudența Curții Europene care a statuat, cu valoare de principiu, că orice persoană fizică, inclusiv un ziarist care exercită libertatea de exprimare, își asumă „îndatoriri și responsabilități” a căror întindere depinde de situația concretă particulară în discuție și de procedeul tehnic utilizat.

Recunoscând fără nicio rezervă rolul esențial ce revine presei într-o societate democratică, jurisdicția europeană a reamintit că parag. 2 al art. 10 din Convenție prevede limitele exercițiului libertății de exprimare, urmând a se determina dacă, în circumstanțele particulare ale cauzei, interesul informării publicului poate prima „îndatoririlor și responsabilităților” de care sunt ținuți ziariștii, în exercitarea activității lor.

În ceea ce privește dreptul la viața privată, Curtea Europeană a decis, în jurisprudența sa constantă, că noțiunea de viață privată cuprinde elemente care se raportează la identitatea unei persoane, cum ar fi numele său; personalitate; integritatea sa fizică și morală, garanția oferită de art. 8 din Convenție fiind destinată, în principal, să asigure dezvoltarea, fără ingerințe exterioare, a personalității fiecărui individ în relațiile cu semenii. Așadar, există o zonă de interacțiune între individ-terți care, chiar și într-un context public, aparține „vieții private” (Von Hannover împotriva Germaniei, parag. 50).

De asemenea, s-a statuat că „dreptul la apărarea reputației este un drept care, în calitate de element al vieții private este legat de art. 8 din Convenție” și că trebuie găsit un echilibru între libertatea de exprimare și dreptul la viața privată, care cade sub incidența art. 8, echilibru care impune tragerea la răspundere a persoanelor vinovate de comiterea afirmațiilor denigratoare și reiterate în public, prin mijloace de comunicare prin presă și mass-media cu rea-credință (cauza Petrina împotriva României, cauza Andreescu împotriva României).

Curtea de apel a constatat că aceste componente esențiale au fost analizate în concret de către instanța de fond, în raport de situația de fapt reținută.

În ceea ce privește situația de fapt conturată în speță și în raport de care se verifică incidența normelor invocate anterior, instanța de apel a reținut că în mod corect tribunalul a stabilit că faptele imputate reclamantului prin cele nouă articole publicate nu au o bază factuală solidă.

Astfel, în apel s-a reiterat apărarea pârâtului în sensul că prin articolele înscrise a făcut afirmații care corespund realității deoarece este în derulare o anchetă penală, A.N.I. a constatat existența unei stări de incompatibilitate și a unui conflict de interese, precum și faptul că instanța de fond nu a avut în vedere achiziționarea de către reclamant de bunuri imobiliare de o valoare apreciabilă, de natură a trezi îndoieli cu privire la scopul acestor tranzacții în raport și de numărul mare de convenții civile încheiate cu diverse firme private din domeniul medical.

Curtea de apel a constatat că, potrivit adresei D.N.A. - Serviciul Teritorial Iași nu rezultă decât că în dosarul penal nr. 73/P/2012 a fost începută urmărirea penală în rem sub aspectul săvârșirii mai multor infracțiuni de corupție.

De asemenea, deși este real că prin raportul de evaluare din 24 septembrie 2013 întocmit de A.N.I. s-a constatat existența unei stări de incompatibilitate în ceea ce-l privește pe reclamant precum și existența conflictului de interese în materie administrativă, împotriva acestuia s-a formulat contestație de către reclamant, ce se află în curs de soluționare.

Totodată, din comunicatul A.N.I. (9 mai 2014) depus în apel, a rezultat că a fost sesizată Comisia de cercetare a averilor din cadrul Curții de Apel Iași în vederea începerii acțiunii de control cu privire la modificările patrimoniale intervenite în averea reclamantului și a soției sale, urmare a constatării de către A.N.I. a unei diferențe nejustificate de 400.000 euro în averea acestuia.

A reținut instanța că cele constatate de A.N.I., pentru care reclamantul a fost plasat în sfera conflictului de interese, au avut în vedere și convențiile încheiate de reclamant cu firme medicale și alte persoane (aspecte invocate de către apelant).

S-a apreciat însă, că toate aceste înscrisuri noi nu au modificat situația de fapt reținută de instanța de fond și nu pot constitui o bază factuală suficientă și solidă de natură să-l fi determinat pe apelant să pronunțe „verdict” în ceea ce privește activitatea reclamantului căruia i s-au imputat fapte penale grave. Aceasta, întrucât din comunicatul D.N.A. rezultă că s-a început urmărirea penală în rem, împotriva raportului A.N.I. s-a formulat contestație, raport ce viza și aspecte invocate de apelant în legătură cu convențiile încheiate de reclamant, iar în ceea ce privește existența unor diferențe nejustificate dintre averea dobândită și veniturile realizate de reclamant, A.N.I. a sesizat instanța competentă pentru a se efectua un control, astfel că nu există o hotărâre judecătorească care să confirme cele contestate.

Așa fiind, s-a concluzionat că afirmațiile extrem de grave la adresa reclamantului în absența unei baze factuale solide și concrete ce nu a fost modificată în apel, au depășit limitele acceptabile, neexistând un raport de proporționalitate rezonabil între interesele concurente în litigiu.

În realitate, articolele respective, în număr de nouă, s-au constituit într-o veritabilă campanie de presă de defăimare a reclamantului, care nu poate fi protejată de dreptul constituțional la liberă exprimare, respectiv informarea prin presă prevăzută de art. 10 din Convenția Europeană.

Împotriva deciziei a declarat recurs pârâtul M.C., care a susținut, pe temeiul art. 304 pct. 9 C. proc. civ., caracterul nelegal al acesteia, întrucât a fost pronunțată cu încălcarea art. 10 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, vizând recunoașterea și garantarea dreptului subiectiv la liberă exprimare, prin raportare la modul în care jurisprudența C.E.D.O. a conturat limitele admisibile exercitării acestui drept fundamental de către jurnaliști și reprezentanții mass-media.

Astfel, s-a susținut că demersul jurnalistic a fost inițiat ca urmare a informațiilor furnizate de surse credibile din interiorul unor instituții ale statului, abilitate să urmărească și să controleze sursa veniturilor obținute de către intimatul-reclamant în perioada în care acesta a exercitat funcția de manager al spitalului P. din Iași, valoarea exorbitantă a acestor venituri

în raport de intervalul de timp în care au fost realizate creând suspiciuni cu privire la legalitatea modului în care au fost obținute.

Ca ziarist de investigații, interesat în deconspirarea fraudelor fiscale, recurentul a demarat o anchetă jurnalistică, în cadrul căreia a prezentat neregulile constatate, informațiile furnizate cititorilor întemeindu-se pe o bază factuală solidă, susținută de dovezi concrete, faptele imputate intimatului în cuprinsul celor 9 articole de presă regăsindu-se în actele emise și măsurile întreprinse cu privire la persoana intimatului de către D.N.A. și A.N.I.

Astfel, D.N.A. a dispus începerea urmăririi penale in rem pentru posibile fapte de corupție, în timp ce A.N.I. a constatat existența unei stări de incompatibilitate în ceea ce-l privește pe intimat, precum și existența conflictului de interese în materie administrativă, fiind demarată o acțiune de control cu privire la modificările patrimoniale intervenite în averea intimatului și a soției sale, urmare a constatării unei diferențe nejustificate de 400.000 euro în averea acestuia.

În mod surprinzător, deși demersul jurnalistic s-a dovedit a fi în deplină concordanță cu mersul anchetelor întreprinse de D.N.A. și A.N.I., jucând rolul indispensabil de „câine de pază” al societății, instanța de apel a făcut o aplicare restrictivă a dispozițiilor art. 10 din Convenție, apreciind că afirmațiile la adresa intimatului au fost făcute „în absența unei baze factuale solide și concrete”, pe considerentul că ancheta penală nu a fost finalizată, iar raportul A.N.I. a fost contestat în instanță de către intimat, nefiind încă pronunțată o hotărâre judecătorească.

Altfel spus, în accepțiunea instanței de apel, libertatea de exprimare trebuie cenzurată ori de câte ori faptele prezentate nu sunt pe deplin dovedite, chiar dacă jurnaliștii au folosit informații credibile și dovezi pertinente în relatările lor.

S-a susținut că această interpretare și aplicare restrictivă a textului art. 10 din Convenție, atunci când este vorba despre jurnaliști, a fost în nenumărate rânduri sancționată de C.E.D.O. în jurisprudența sa (de exemplu, în cauzele Handyside v. Regatul Unit al Marii britanii și Irlandei de Nord; Dalban v. România; Appleby și a. v. Regatul Unit) și că libertatea de exprimare stă la baza noțiunii de societate democratică, ce sintetizează sistemul de valori pe care este clădită Convenția.

De asemenea, parag. 2 al art. 10 din Convenție permite statelor să aducă limitări formelor de manifestare a libertății de exprimare, dar cu condiția respectării cerințelor impuse de Convenție pentru valabilitatea acestora, orice altă atingere constituind o ingerință nejustificată în exercițiul respectivului drept fundamental.

S-a arătat totodată, că libertatea de exprimare a ziariștilor presupune o posibilă doză de exagerare, neputându-se concepe ca un jurnalist să poată formula judecăți de valoare critice numai cu condiția de a putea să le demonstreze realitatea. Doar o judecată de valoare fără nicio bază factuală poate să apară ca excesivă și deci, să se situeze în afara protecției conferite de art. 10 din Convenție.

Intimatul C.A.C. a formulat întâmpinare, prin care a solicitat respingerea recursului, arătând, în esență, că este legală soluția instanței, în condițiile în care nu orice demers jurnalistic este protejat de art. 10 Convenția Europeană a Drepturilor Omului, ci doar unul care să aibă o bază factuală solidă, care să nu lezeze în mod gratuit viața privată a persoanei. S-a arătat că termenii utilizați („tun”, „furt”, „șpagă”, „mită”, „împărțirea cașcavalului”) exprimă clar acuzațiile aduse reclamantului, care este deja declarat vinovat de toate faptele menționate de autorul art., nesocotindu-se prezumția de vinovăție.

Analizând aspectele deduse judecății, Înalta Curte constată următoarele:

Validând soluția de primă instanță, prin respingerea apelului, instanța de control judiciar anterioară a reținut pe de o parte, importanța libertății de exprimare în contextul reglementărilor interne și internaționale, rolul esențial al presei într-o societate democratică, așa cum este el evidențiat de jurisprudența instanței europene, iar pe de altă parte, a constatat că faptele imputate reclamantului prin cele 9 articole de presă nu au o bază factuală solidă.

Pentru a statua asupra lipsei bazei factuale solide, Curtea de apel a apreciat că apărările pârâtului (deduse judecății sub forma criticilor din apel) în sensul că afirmațiile acestuia corespund realității - câtă vreme s-a demonstrat existența unei anchete penale în derulare, constatarea stării de incompatibilitate și a conflictului de interese de către A.N.I., numărul mare de convenții civile încheiate cu diverse firme private în domeniul medical, achiziționarea de bunuri imobile de o valoare apreciabilă de natură a trezi îndoieli cu privire la proveniența veniturilor - nu pot fi primite.

Aceasta întrucât, deși există într-adevăr, dosar penal vizând mai multe infracțiuni de corupție, urmărirea penală s-a dispus doar in rem (iar nu in personam). De asemenea, deși raportul de evaluare întocmit de A.N.I. consemnează existența stării de incompatibilitate și a conflictului de interese, împotriva acestuia s-a formulat contestație de către reclamant, aflată în curs de soluționare.

Tot astfel, cu privire la sesizarea A.N.I. - adresată Curții de Apel Iași, prin care s-a solicitat efectuarea controlului de către Comisia de cercetare a averilor, ca urmare a semnalării unei diferențe nejustificate de 400.000 euro în averea reclamantului - s-a constatat că nu există încă o hotărâre judecătorească de verificare a celor semnalate de A.N.I.

În acest context, al inexistenței unor hotărâri judecătorești care să confirme și să valideze informațiile jurnalistului, s-a apreciat asupra absenței bazei factuale suficiente și solide, pârâtul, în calitate de jurnalist, substituindu-se practic organelor judiciare, prin aceea că a pronunțat „verdict” la adresa reclamantului, căruia i-au fost imputate fapte penale grave.

O asemenea concluzie, trasă de instanța de apel, are caracter contradictoriu și ignoră premisa de la care a pornit în analiza rolului și funcției presei, a jurnalistului într-o societate democratică.

Făcând trimitere la reglementările interne și internaționale în materie, la jurisprudența instanței de contencios european și reținând rolul esențial al presei, instanța de apel trebuia să analizeze existența sau nu a bazei factuale solide ținând seama de specificul activității jurnalistului și de caracterul perisabil al informațiilor pe care acesta le furnizează.

Trebuia să se țină seama, totodată, de faptul că, în sensul art. 10 al Convenției, libertatea de exprimare conține în sine două libertăți, respectiv libertatea de opinie și libertatea de informare (adică, libertatea de a primi sau de a comunica informații sau idei fără ingerințe din partea autorităților publice).

Pe acest din urmă aspect, trebuie avut în vedere, cum s-a menționat anterior, că specificul exercitării acestei libertăți prin mass-media nu poate ignora faptul că întârzierea publicării informației, chiar și pentru o perioadă scurtă de timp, riscă să o priveze de orice valoare și orice interes, rămânând, evident, subordonată condiției ca jurnalistul să acționeze cu bună-credință, în așa fel încât să ofere informații exacte și demne de crezare.

În speță, ignorând din analiză specificul exercitării libertății de exprimare prin mass-media, instanța de apel statuează asupra lipsei unei baze factuale solide, întrucât aspectele relatate de către intimat nu au fost confirmate încă prin hotărâri judecătorești (fie pentru că este în derulare urmărirea penală sau pentru că există pe rolul instanței contestație împotriva raportului A.N.I., ori sesizarea Comisiei de cercetare a averilor), ceea ce ar însemna că, substituindu-se organelor judiciare competente, jurnalistul ar fi pronunțat „verdict”.

Or, așa cum corect se arată în motivele de recurs, aceasta ar însemna ca libertatea de exprimare să fie cenzurată ori de câte ori faptele prezentate nu sunt pe deplin dovedite, chiar dacă jurnaliștii au folosit informații credibile și dovezi pertinente în relatările lor.

Pe acest aspect, instanța avea obligația să analizeze susținerea pârâtului conform căreia demersul său jurnalistic - dată fiind și specializarea acestuia în deconspirarea fraudelor fiscale - a fost inițiat pe baza unor informații furnizate de surse credibile din interiorul unor instituții ale statului.

În acest context și tot în legătură cu evaluarea bazei factuale solide trebuia să se aibă în vedere, pe de o parte, împrejurarea că o problemă esențială a libertății de exprimare este aceea a protecției surselor de documentare și de informare a jurnaliștilor (existând o serie de instrumente internaționale în acest sens, ca de exemplu, Rezoluția Parlamentului European cu privire la nedivulgarea surselor de informare jurnalistică din 18 ianuarie 1994), iar pe de altă parte, dacă desfășurarea ulterioară a faptelor a demonstrat că ziaristul s-a preocupat să verifice în mod serios veracitatea și fiabilitatea afirmațiilor făcute.

Fără să procedeze la o asemenea analiză - în condițiile în care reține că există dovada începerii urmăririi penale pentru infracțiuni de corupție (chiar dacă pornită in rem), există raport al A.N.I. pentru constatarea stării de incompatibilitate a reclamantului și a conflictului administrativ de interese, inclusiv sesizare a Comisiei de cercetare a averilor pentru verificarea unei diferențe nejustificate de 400.000 euro în patrimoniul reclamantului - instanța de apel concluzionează că în absența unor soluții ale organelor judiciare, pârâtul s-ar fi substituit acestora și ar fi pronunțat „verdict”.

Or, așa cum s-a menționat anterior, în determinarea bazei factuale, instanța trebuia să pornească de la rolul și funcția jurnalistului, aceea de a alerta opinia publică atunci când deține informații despre nereguli săvârșite, fără să se poată pretinde acestuia să dispună de mijloacele de probă pe care le administrează organele judiciare și pe baza cărora acestea pronunță într-adevăr „verdict”.

În speță, instanța de apel face referire la rolul esențial ce revine presei într-o societate democratică în legătură cu libertatea de exprimare și de informare pentru ca, în același timp, în mod contradictoriu, să nege în concret acest rol, atunci când reține că, în realitate, informațiile nu trebuiau transmise câtă vreme nu erau confirmate prin hotărâri

judecătorești.

Față de aceste contradicții din interiorul considerentelor, se va constata că nu este posibil un control de legalitate în faza recursului, fără a fi lămurite elementele de fapt ale pricinii, ținându-se seama de particularitățile pe care le presupune, în sensul celor arătate anterior, determinarea unei „baze factuale solide și concrete”, atunci când în dezbatere este libertatea de exprimare a jurnalistului.

De aceea, văzând dispozițiile art. 312 alin. (3) teza a II-a C. proc. civ., recursul va fi admis și cauza trimisă spre rejudecare aceleiași instanțe de apel.

La reluarea judecății, se va avea în vedere, conform considerentelor expuse anterior, dacă afirmațiile făcute de pârât în conținutul articolelor de presă depășesc limitele libertății de exprimare, ținând seama, pe de o parte, de specificul informațiilor (caracterul perisabil al acestora), de rolul jurnalistului de „câine de pază” într-o societate democratică, de elementele relevate de existența unei anchete penale în desfășurare, a unor acte întocmite de A.N.I. (în care există mențiuni cu privire la conflictul de interese administrativ, starea de incompatibilitate a reclamantului, inclusiv sesizarea Comisiei de cercetare a averilor pentru nejustificarea unei sume de 400.000 euro) și în ce măsură acestea se pot sau nu circumscrie sintagmei de „bază factuală solidă”, făcând dovada preocupării jurnalistului în verificarea veridicității și fiabilității afirmațiilor.

În evaluarea ce urmează a fi realizată de către instanța devolutivă de control judiciar se va face, de asemenea, distincție între imputațiile factuale referitoare la fapte materiale concrete (vizând, de exemplu, achiziționarea de imobile, externalizarea serviciului de dializă în favoarea anumitor firme, privatizarea serviciului de transport al pacienților pentru dializă) și judecățile de valoare ale jurnalistului (care, exprimând evaluări, opinii critice al acestuia nu pot fi supuse aceluiași regim probator, neputându-se concepe că pot fi formulate doar sub condiția demonstrării realității faptice).

Sub acest din urmă aspect, se va analiza dacă articolele impută fapte penale grave și acuzații gratuite de vinovăție sau este vorba despre afirmarea unor bănuieli și suspiciuni; se va analiza dacă afirmațiile jurnalistului reprezintă „verdict” care depășesc sfera și protecția art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului ori sunt evaluări, opinii critice exprimate de acesta pe baza faptelor materiale concrete prezentate. De asemenea, se va analiza dacă termenii utilizați („tun”, „furt”, „șpagă”, „mită”, „împărțirea cașcavalului”) - la care a făcut referire reclamantul și în întâmpinarea din recurs - reprezintă sau nu încălcarea prezumției de vinovăție ori se înscriu în doza de exagerare și în mijloacele de expresie permise jurnalistului.

PENTRU ACESTE MOTIVE

ÎN NUMELE LEGII

D E C I D E

Admite recursul declarat de pârâtul C.M. împotriva deciziei nr. 139 din 30 mai 2014 a Curții de Apel Iași, secția civilă.

Casează decizia atacată și trimite cauza spre rejudecare aceleiași instanțe de apel.

Irevocabilă.

Pronunțată în ședință publică, astăzi, 12 noiembrie 2014.